

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

441 יוני 2018
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: ינוס וימברוס

אמאי קרא אותם "ערב רב"?

אלא הם היו כל חרשי מצרים, בראש הערב רב היו שני ראשי המכשפים בשם ינוס וימברוס שהיו בניו של בלעם.

ולבאר דברי הזוה"ק, נקדים: בתחילת היום כלומר בעמוד השחר מתעוררת מידת החסד לשלוט בעולם, זהו שנאמר: "וישכם אברהם [כלומר מידת החסד] בבוקר". עד חצות היום, בחצות היום מתחלפת ההנהגה למידת – הדין ולכן נדרשת אז זהירות רבה יותר שלא להיפגע ממנה, ולכן היא אדם זהיר בתפילת המנחה שנתקנה ע"י יצחק מידת-הדין על מנת למתק את הדין השורה אז בעולם. וככל שמתקרבת הלילה מידת הדין גוברת בעולם. ומתשע שעות ומחצה זמן 'מנחה קטנה', מחמת התגברות הדינים בעולם יכולים המכשפים להפעיל את כישופיהם.

אולם ינוס וימברוס היו מכשפים גדולים והיה בכוחם להפעיל כשפים כבר משעת חצות היום. ולא הוצרכו להמתין לזמן מנחה קטנה. ולכן נקראו "ערב רב" רב בארמית הוא 'גדול'.

וכאשר ירדתו של משה מן ההר מתעכבת לפי חשבונם של עם ישראל נאמר: "וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרון..." בשש" – בא שש, באה השעה השישית. היינו כיון שהגיע חצות היום ואז מתחילה מידת-הדין לשלוט בעולם יכולים אותם מכשפים גדולים לעשות את אשר חפצו, זה זמן רב קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו... אלהים משמעותו "כח" גם דיין ושופט נקרא אלהים משום שיש לו סמכות וכו'. הערב רב רוצים אלהים. רוצים את מידת-הדין שלה הם שייכים, בניגוד לעם ישראל שמידתו חסד ורחמים.

מוסיף ואומר הזוה"ק: תא חזי, כל ענני כבוד שהלכו במדבר לא היו מכסים אלא את בני ישראל לבד, ואותו ענן כבוד, שעליו נאמר: "וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן", הלך לפניהם וערב רב והצאן והבקר היו הולכים מחוץ למחנה באחרונה.

אמר רבי אלעזר: אבא! אי הכי אותם ערב רב לא היו אוכלים מן המן? אמר לו: ודאי הכי הוא אלא מה שנתנו להם ישראל כמי שנותן לעבדו מן התמצית שהיא הפסולת שנשארה אחרי הריחים. והפסוק הכריז ואמר "ובני ישראל אכלו את המן" בני ישראל אכלו את המן ולא אחר, "ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא" - בני ישראל ראו, ולא ערב רב וצאן ובקר, אשר היו ביניהם. עד השתא היו אותם ערב רב כפופים והשתא קמו ורצו לעשות מעשה בכדי להגביר סטרא אחרא.

השבת, פרשת כי תשא, ונקרא את פרשת העגל. ומצד שני נקרא גם פרשת פרה שאומר רש"י בשם רבי משה הדרשן שבאה ומכפרת על חטא העגל.

הגמרא במסכת שבת (פס. ט). אומרת: בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל: לסוף ארבעים יום בתחילת שש (-בתחילת השעה הששית) אני בא. בני ישראל הבינו שגם היום בו עלה משה להר סיני הוא בכלל ארבעים יום, אולם כוונת משה היתה לארבעים יום שלמים שהתחילו מיום המחרת, וכך המתניו בני ישראל למשה יום אחד לפני המועד בו אמור היה לשוב (רש"י שבת פס. ד"ה כשעלה). לסוף ארבעים יום לפי מנין העם בא שטן ועירבב את העולם, הראה חשך ואפילה דמות ענן וערפל וערבוביא כדי שיחשבו שמשה מת. אמר להן: משה רבכם היכן הוא? אמרו לו: עלה למרום. אמר להן: באו שש, כלומר הגיעה השעה הששית שאמר שישבו ועדיין לא שב. ולא השיחו עליו. הוסיף השטן ואמר להם: משה מת. ולא השיחו עליו. הראה להן דמות מיטתו ובכך הצליח להטעותם וסברו שמשה מת.

הזוה"ק (בפרשתנו דף קצא.) מביא: אמר רבי שמעון: תא חזי כתיב "וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר", "העם" זה ערב רב. מי ערב רב? וכי לודים וכושים וכפתורים היו שם שקרא להם ערב רב? והלא מצריים היו וממצרים נסעו! אילו היה שם ערבוביא של עמים רבים היה יכול לקרוא אותם בשם "ערב רב", אבל מכיון שהיו רק בני מצרים משום מאי כתב "ערב רב".

אלא ערב רב שעלה איתם עם אחד ולשון אחד היו, אבל הם היו כל חרשי מצרים וכל החרטומים של המצריים שכתוב בהם "ויעשו גם הם חרטומי מצרים". שרצו להתקומם כנגד פלאותיו של הקדוש ברוך הוא, כיון שראו את הנסים והנפלאות שעשה משה במצרים באו אל משה ובקשו שיקבל אותם בין בני ישראל.

כלומר, הערב רב היו החכמים והמכשפים של מצרים, מה שאפשר לכנותו במושגים שלנו 'העלית של החברה המצרית', אנשי המדע והכישוף של האקדמיה המצרית. וכשראו את האותות והמופתים שעשו משה ואהרון והבינו שאצבע אלהים היא אשר עושה ניסים אלה ולא שיטות כישוף למיניהם. ולכן החליטו להתגייר.

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לא תקבל אותם. אמר משה: ריבוננו עולם, כיון שראו את הגבורה שלך הם רוצים להתגייר. יראו את גבורתך בכל יום וידעו שאין אלהים בלעדיך. וקיבל אותם משה.

אמרו נהיה כלנו עם אחד עמכם בכלל או יהא לנו מי שילך לפנינו כמו שהולך אלהיכם לפניכם.

לקחו שני המכשפים ביניהם את הזהב, אחד נטל שני שלישים ואחד שלישי. ועמדו נוכח השמש בשש שעות עשו כשופיהם ולטבו בלטיהם בכשוף שבפיהם כיון שהגיעה התחלתה של השעה השביעית הרימו שניהם את ידיהם על ידו של אהרן, כיון שקיבל מידיהם את הזהב יצא קול ואמר: "יד ליד לא ינקה רע" דכתיב "כי ברע הוא". אלמלי היה אהרן אומר להם: הניחו את הזהב על הארץ ואני אקה, לא היו יכולים לעשות בכישופיהם כלום, אבל הוא נטל מידם, והפסוק מתרעם ואומר: "ויקח מידם". ראו מה עשה אהרן! אדם נביא, אדם חכם לא ידע להישמר, שאלמלי לקח מן הארץ, כל הכישופים שבעולם לא היו יכולים להצליח. אבל במה הצליחו? במעשה זה, משם "ויקח מידם" ולא מן הארץ.

ואף על פי שאהרן לא נתכון לרע, לא שכך הרוגז מעליו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: אהרן! שני המכשפים משכו אותך למה שרצו, חייך, שני בניך יפלו ובעוון זה ימותו. ועל כן נשרפו שני בני אהרן "בקרבתם לפני ה' וימותו".

מקורם של יונוס וימברוס עוד מתקופת ארץ כוש. במדרש ילקוט שמעוני (שמות רמז קס"ח) מובא מעשה של הצלת ארץ כוש ע"י משה רבנו מידי של בלעם הרשע ובניו. כוש ניצלה ע"י משה שברוב תבונתו ידע את אופי הבריות וידע בדיוק איך לכבוש את העיר והנשק היה לא פחות ולא יותר החסידה!

וכך היה המעשה: שם מלך כוש היה קוקנוס. ויהי היום והמלך הוצרך לצאת למלחמה נגד בני ארם, וכיוון שהיה צריך לעזוב עם צבאו מינה ממלא מקום שישמור על הסדר בעיר עד שובו. ממלא המקום היה בלעם בן בעור הרשע שגרם הרבה צרות לעם ישראל במדבר בצאתם ממצרים. שיצא המלך למלחמה בלעם תכנן לקחת את כס המלכות והצליח לשכנע בעזרת בניו יניס וימברוס את שאר העם להמליכו במקום המלך, ואכן כך קרה.

בלעם רצה להבטיח את מלכותו וידע כי המלך ישוב עם צבאו ויכבוש את העיר וישוב לכס המלוכה. לכן הכין תוכנית להדוף את צבא המלך בשובו. בלעם היה חכם בדרכי הרשע ותוכניותיו היו לו וכך עשו. בלעם ציווה על העם להגביה את חומות העיר משתי צדדיה. מהצד השלישי ציווה אותם לחפור הרבה בארות ולחבר אותם לנהר שסובב את ארצם. ואת הצד הרביעי ציווה למלא בנחשים ארסיים בין הסלעים.

כשחזר המלך קוקנוס עם צבאו לאחר שניצחו בקרב ראו את החומות הגבוהות וחשבו שהעם בנה אותם מאימת מלכי כנען אויביהם. כאשר הגיעו וביקשו לפתוח את השערים השערים לא נפתחו ואז ציווה המלך לפרוץ את השערים. כאשר הצבא התכונן לפרוץ את החומה עלו קשתים על ראש החומות והחלו לירות חיצים בצבא המלך והצבא נהדף ונסוג ובאותה מערכה מתו 130 מחיילי המלך. ביום השני ניסו מהצד השלישי ו-30 פרשים טבעו בבארות, אחר כך ניסו שוב להיכנס למשערת השלישי על ידי הפסודות, אבל בלעם ידע לסדר את זרימת המים כך שיצרו מערבולות ועוד כ-200 חיילים נהרגו. ניסו מהצד האחרון הרביעי ושם הוכשו על ידי הנחשים ונגבו קורבנות נוספים.

כאשר המלך הבין את המצב הוא החליט לצור על העיר. באותו זמן ברח משה רבנו ממצרים לאחר שנתגלה שהוא הרג את המצרי שהכה את העברי, והגיע לארץ כוש. באותו זמן היה משה בן 18 שנים וכאשר הגיע לפתח העיר ראה את המלך וחיליו מחוץ לעיר והמלך כולו דואג ומצור על מצבו. משה מצא חן בעיני המלך ונשאר שם. לאחר 9 שנים מת המלך קוקנוס, לאחר שעשו לו כבוד אחרון ישבו כל החיילים לדון על המנהיג ועל המשך הדרך. לבסוף הוחלט פה אחד להמליך את משה שהיה כולו מלא חכמה וצעיר לימים בן 27 שנים.

ביום השני למלכות משה ביקשו ממנו חייליו למצוא דרך לחזור אל העיר כיוון שמזמן לא ראו את בני משפחתם. משה ברוב חכמתו נתן להם את הדרך אשר ילכו בה וביקש שלא יפילו דבר מכל דבריו. וכך אמר: כל אחד ילך לעיר ויחפש בראשי העצים קן חסידה שיש בו גוזלים ויקח גוזל ויגדל אותו. וכך עשו גידלו אותם ולימדו אותם לצוד.

שהגיע היום שבו החסידות היו מוכנות למשימה וגדולות מספיק ציווה משה להרעיבם למשך יומיים. לאחר מכן ציווה משה לכל

החיילים לקחת כל אחד כלי מלחמתו וסוסו וכן את החסידה שגידל בידו, ולרכב לכיוון השער הרביעי שהיה מלא בנחשים. ותוכניתו הייתה שכאשר יגיעו לשם ישלחו את החסידות לכיוון השער והחסידות כבר יטפלו בנחשים. ובאמת כך עשו ולא נשאר מהנחשים שריד ופליט. ואז שראו שאין יותר נחשים הריעו בחוצרה ופרצו לעיר והרגו ממורדי המלך כ-1100 איש, ומצבא המלך משה לא נפל אחד ובלעם ובניו ברחו למצרים.

משה מלך על כוש 40 שנה והמשיך ללכת בדרכי האבות אברהם יצחק ויעקב, ובהמשך פניו היו מועדות למדיין ואז קיבל מה' את השליחות לגאול את ישראל ממצרים.

לאחר שברחו בבושת פנים מארץ כוש פנו למצרים, שם התמנו להיות מכשפיו של פרעה מלך מצרים, והם מהחרטומים אשר לפני המלך (ספר הישר, ובספר 'בן לאשרי' פרשת וארא, כתב שיונוס וימברוס היו "המורים הגדולים בבית הספר לכישוף שבמצרים).

שוב מצינו את יונוס וימברוס מלווים את בלעם אביהם בדרכו לקלל את ישראל כנאמר (בלק כ"ב, כ"ב): "ושני נערי עמו", ובתרגום יונתן כתב שהיו אלו - יונוס וימברוס. שוב הופיעו יונוס וימברוס, כשהם עפים ומלווים את אביהם באוויר - במנוסתו מפני פנחס כמובא בזוהר הקדוש (פרשת בלק דף קצד.), שבלעם פרח באויר יחד עם שני בניו המכשפים יונוס וימברוס. מיד הזכיר פנחס שם המפורש ופרח אחריו ואחזו בראשו והורידו וכו'.

הזוה"ק עצמו שואל, הכיצד יתכן שבלעם פרח עם בניו באויר, והרי כבר מתו לאחר חטא העגל? וביאר: בניו לא עפו עמו ממש, אלא בלעם הרשע לקח עמו רק את כחות הכשפים שבניו המכשפים היו רגילים בהם - ובכח כשפיהם היה פורח ומתעלה למעלה.

אמנם עדיין צריך להבין, הכיצד יתכן שיונוס וימברוס שמתו כבר בחטא העגל - יופיעו שוב ללוות את אביהם בדרכו לקלל את ישראל? ואין לומר גם כאן שבלעם לקח רק את כוחותיהם והם לא ליווהו ממש, דמשמע "שני נערי עמו" - ממש היו עמו, וכ"ה בכל המפרשים.

ובאמת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א העיר בספרו 'למכסה עתיק' (פרשת בלק), שאותה דיעה הסוברת שבניו מתו בחטא העגל - חולקת על דברי התרגום יונתן, ולדבריהם היו אלו נערים אחרים שליוו את בלעם, בדרכו לקלל את ישראל, ולא בניו.

פרשת פרה:

א. כתב בספה"ק שפת אמת (ספר שמות, פרשת פרה, תרמ"א) וז"ל: וקבעו חז"ל בסוף השנה קריאת פרשת פרה קודם פרשת החודש דכתיב "לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי". שצריכין מקודם להיות כלי מוכן לקבל התחדשות. ובכל שנה יודת התחדשות לישראל וצריכין מקודם לטהר הלב, ובסוף השנה יש לפשפש במעשיו ולתקן בתשובה כל החטאים כדי להיות מוכן לקבל התחדשות מחדש. כמ"ש "אם שמוע בישן תשמע בחדשי". כי כפי מה שמביא ההתחדשות מעשים טובים בישראל ועושה פירות, כמו כן מוסיף הקב"ה וברוך שמו התחדשות בשנה החדשה. וזמן זה מסייע לטהרה ע"י שבזמן המקדש היו כל בניי עסוקין בטהרה בימים אלו לטהר עצמן לקרבן פסח. לכן הזמן מבקש תפקידו ומסייע לטהרת הלב גם עתה.

ב. כתב בספה"ק בית אהרן (ליקוטים דף קמ"ד): בשבת פרשת פרה אמר: שצריך להאמין שכשם שנטהרים באפר הפרה ממש, כמו כן נטהרים בזה הזמן - בקריאת פרשת פרה, כל אחד ואחד לפי מדרגתו, להארת הפסח ולקדושתה - כל אחד ואחד לפי בחינתו בקדושה.

ג. האדמו"ר משומרי אמונים בעל החוקי חיים זת"ב, גם כאשר כבר ניהל עדה בירושלים, עשה לעצמו קביעות לחסות בצל קדשו של הרה"ק מוהר"א מבעלז זי"ע בשבת פרה ובשבת החודש, וביאר הטעם: ידוע מהרה"ק מצאנו זי"ע שאמר שחסידי צריך לנסוע לרבו בשבת פרה כי הצדיק מטוהר טמאים. ובנו הרה"ק משינאוא זי"ע אמר, שבשבת החודש יתן לקבל התחדשות המוחין אצל הצדיק, לכן נוסע אני בבי' שבתות אלו.